EDIFICII SOCIAL-CULTURALE ŞI LUCRĂRI EDILITARE BUCUREŞTENE DIN SECOLUL AL XIX-LEA REFLECTATE ÎN MEDALISTICĂ

de **GRIGORUŢĂ MARIA**

Dezvoltarea multilaterală pe care oraşul Bucureşti a cunoscut-o în cursul secolului al XIX-lea, a marcat realizări importante şi în domeniul edilitar-urbanistic. În această direcţie sînt cunoscute importante transformări care dau oraşului o nouă înfăţişare, făcîndu-se tot mai simţită tendinţa de modernizare a noilor edificii. Deşi se înregistrează importante realizări, încă din perioada regulamentară, o rodnică activitate în domeniul construcţiilor a fost iniţiată, mai ales în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, potrivit intereselor societăţii în continuă dezvoltare. Ceea ce este caracteristic însă acestei perioade, este menţinerea în aspectul general al oraşului a unui puternic contrast între edificiile ridicate în centru şi cele de la periferie, contrast ce se va adînci în primele decenii ale secolului următor. Trebuie subliniat de asemenea faptul că în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, paralel cu opera de construire a unor noi edificii, se continuă şi o seamă de lucrări de restaurare a unor vechi monumente arhitectonice bucureştene de o valoare deosebită pentru istoria oraşului. Alături şi de alte manifestări artistice care au consemnat aceste transformări edilitar-urbanistice, un rol important a revenit şi medalisticei.

Arta medalistică, deşi îşi trage originea încă din antichitate, ea cunoscînd o nouă înflorire în ţările occidentale Italia, Franţa, Germania în timpul Renaşterii, [1]) a înregistrat la Bucureşti, ca şi în restul ţării, un real progres, mai ales în deceniul patru al secolului al XIX-lea. Deşi în acest domeniu s-au făcut timide încercări în decursul secolelor XVII-XVIII, ele au fost puţine la număr şi au redat figurile unor voievozi ca Mihai Viteazul şi Constantin Brîncoveanu. [2]) Ţinînd seama de starea de dependenţă a ţării faţă de Imperiul Otoman, chiar şi aceste modeste începuturi constituiau realizări meritorii ale medalisticei Ţării Româneşti în perioadele respective.

Stadiul acesta a putut fi depăşit abia în cursul secolului al XIX-lea, odată cu transformările politice prin care a trecut Ţara Românească. În

---

[1]) *Cronica numismatică*, Buc., anul I, (1920), nr. 5, p. 10.
[2]) *Ibidem*

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

tematica acestor realizări un loc important a revenit și noilor construcții arhitectonice bucureștene, alături de acestea continuîndu-se emiterea medaliilor consacrate unor personalități sau organizării unor manifestări economice culturale etc. Grație unor gravori talentați, medaliile au consemnat începuturile lucrărilor de edificare a celor mai reprezentative construcții sau restaurarea importantelor monumente laice și religioase bucureștene.

Vom prezenta cîteva din medaliile emise în secolul al XIX-lea, care privesc construcțiile bucureștene demne de atenție, piese ce se află în colecțiile Muzeului de istorie a orașului București.

1839 — MEDALIA INSTITUTULUI DE NAȘTERE ȘI MOȘIT.

Măsurile de organizare a asistenței medicale și de creare a unor noi unități sanitare inițiate în prima jumătate a secolului al XIX-lea au dus, la 26 iulie 1839, la deschiderea, în mahalaua Radu-Vodă a „Insti-

Fig. 1 — Medalia institutului de naștere și moșit (1839).

tutului de nașcere și de moschit". [3]) Pe lîngă această unitate sanitară, deschisă în timpul domniei lui Alexandru Dimitrie Ghica, s-a constituit și prima formă de învățămînt medical în București și anume „o școală de Mamichie" [4]) (moașe). Atît spitalul cît și școala erau administrate, conform regulamentului promulgat prin decretul nr. 3 din 10 iulie 1832, de epitropia Pantelimon, [5]) din veniturile căreia trebuiau să fie întreținute.

Cu prilejul fondării, în anul 1839, a localului noii unități sanitare s-au emis medalii comemorative din argint și aramă. [6])

Av. INSTITVTVL DE NASCERE SHI DE MOSHIT.

În centru, pe un fundal de raze, în triunghi un ochi.

Rv. S A ORGANISAT IN DOMNIA ÎN : S : PRINZ. ALEXANDRU D.GHIKA w. 1839 ; legendă circulară, în centru, în relief, stema Țării Românești.

Bronz, diam. 46 mm [7]) (fig. 1)

---

[3]) Grigore Musceleanu, *Prima fondațiune a ospiciului Sf. Panteleimon și reedificarea lui*, Buc., 1868, p. 10.

[4]) *Idem ;* vezi și Al. Galeșescu, *Eforia spitalelor civile din București*, 1899, p. 704.

[5]) *Idem.*

[6]) *Buletinul Societății Numismatice Române*, Buc., anul III (1906), p. 10.

[7]) *Colecția M.I.B.*, inv. 77283.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

1846 — MEDALIA FÎNTÎNELOR DIN BUCUREŞTI

Printre principalele lucrări edilitare efectuate în Bucureşti în prima jumătate a sec. al XIX-lea se numără şi construirea fîntînelor de pe podul Mogoşoaiei, lucrări întreprinse între anii 1845—1847. Alimentate printr-o reţea simplă de conducte, aceste fîntîni nu satisfăceau decît necesităţile unei părţi infime a populaţiei oraşului, şi anume a celei din centru, cu toate că planul lui Marsillon prevedea aprovizionarea cu 3000 m^3 de apă zilnic a oraşului prin 60 de fîntîni. [8])

Cu prilejul instalării în oraş, în anul 1846, a noului sistem de alimentare cu apă au fost emise medalii din argint care să comemoreze evenimentul. [9])

AV — ФѢNTѢNELE SAU KЛѢDINT IN OPAШU BUKUPEШЦIЛOP ЛA 1846 IN ZIЛEЛE ПPѢ INѢЛЦATUЛUI DOMN ГEOPГIE D. БIБECKU.

RV — Neptun culcat

Metal alb, diam. 65 mm [10]) (fig. 2)

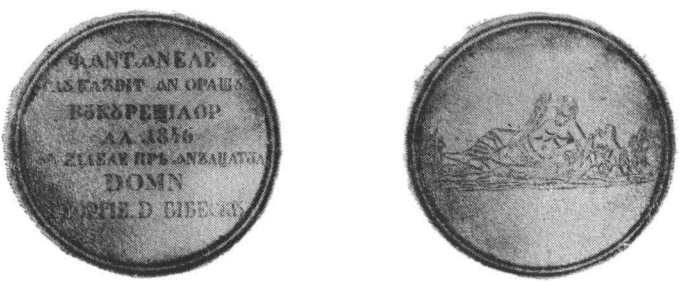

Fig. 2 — Medalia fîntînelor din Bucureşti (1846)

1852 — MEDALIA BISERICA SF. SPIRIDON NOU

În anul 1852, în preocuparea gravorilor a stat şi executarea unei medalii consacrate reconstrucţiei bisericii Sf. Spiridon Nou. Acest edificiu bucureştean, ridicat în anul 1767 din porunca lui Scarlat Ghica, a fost terminat în anul 1768 de Alexandru Scarlat Ghica, [11]) şi a cunoscut în decursul anilor mai multe lucrări de restaurare. Cele mai importante sînt acelea începute în 1852, cînd biserica a fost dărîmată şi înăl-

---

[8]) Florian Georgescu, Alexandru Cebuc, Petre Daiche: ***Probleme edilitare bucureştene. Alimentarea cu apă. Canalizarea Dîmboviţei. Asanarea lacurilor din nordul Capitalei***, Buc., 1966, M.I.B., p. 28.

[9]) B.S.N R., Buc., anul III, (1906), p. 16.

[10]) La M.I.B., galvanoplastie, inv. 41641. Se găseşte un singur exemplar original la Cabinetul numismatic al Academiei R.S.R.

[11]) V. Stoicescu, ***Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din Bucureşti***, 1961, p. 297.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

țată din temelie, deoarece în urma cutremurelor din 1802 și 1838 ea a fost grav avariată.

Cu ocazia inaugurării noului edificiu au fost bătute medalii comemorative din argint, bronz aurit și bronz argintat. [12])

AV — РЕКЛѢДИТЪ DIN ТЕМЕЛІЕ IN ZILE МѢРІІ САЛЕ БАРБУ DIMITRIE ШТИРБЕІ BOIVOD; legendă circulară : în centru fațada bisericii Sf. Spiridon Nou, avînd scris în dr. ЛІUNA în st. AUГUCT, jos 1852.

RV — CA INЦЕПUT ZIDIREA DE СКАРЛАТ ГРІГОРІЕ ГІКА ВВ. ЛА ANUЛ 1767 С'А DECЪВЖРШІТ DE АЛЕКСАNDPU СКАРЛАТ ГІКА ВВ. ЛА ANUЛ 1768; text pe 9 rînduri.

Bronz aurit, diam. 61 mm [13]) (fig. 3)

Fig. 3 — Medalia biserica Sf. Spiridon Nou (1852)

1858 — MEDALIA ZIDIREA STABILIMENTULUI II AL SPITALULUI PANTELIMON.

Epitropia spitalului Pantelimon, în raportul din 10 februarie 1858 [14]) către Alexandru Dimitrie Ghica, caimacanul Țării Românești, propunea construirea unui nou stabiliment „pe locu în apropierea Capitalei, dupe projectele întocmite, păstrând titlu totu" Spitalul Panteleimon, încăpător de 300 paturi pentru bole iuți. [15])

În amintirea acestui eveniment s-au bătut medalii chiar înainte de începerea lucrărilor și care se prezintă în felul următor :

AV — PRINTULUI ALEKSANDRU D. GHIKA SEFULU FAMILII KTITORILOR ACESTOR ASEZAMINTE,

În centru stema Țării Românești.

RV — ALU II-LEA STABILIMENTU DE SPITAL ALU:SF:PANTELEIMON ZIDITU IN ANULU 1858 SUB GUVERNULU I.S. ; deasupra textului în triunghi, pe un fundal de raze un ochi.

Bronz, diam. 46 mm [16]) (fig. 4)

---

12) B.S.N.R., Buc., anul III, (1906), p. 16.
13) *Colecția M.I.B.*, inv. 33813
14) Grigore Musceleanu, *op cit.*, p. 22.
15) *Idem*, p. 23.
16) *Colecția M.I.B.*, inv. 31655.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Fig. 4 — Medalia zidirea stabilimentului II al Spitalului Pantelimon (1858)

1858 — MEDALIA MITROPOLIEI DIN BUCUREȘTI

În anul 1858, în timpul domniei lui Alexandru Dimitrie Ghica, se fac o serie de lucrări de restaurare la vechiul palat al Mitropoliei, construit între anii 1654—1658 de Constantin Vodă Șerban. În amintirea reclădirii Mitropoliei se bat, în septembrie 1858, medalii comemorative din aur, argint și bronz. [17])

AV — REEDIFICAREA MITROPOLIEI ÎNCEPUTĂ LA ANUL 1858 LUNA SEPTEMVRIE, legendă circulară ; în centru fațada palatului mitropolitan, sub el însemne mitropolitane.

RV — IN DILELE INSA, PRINȚULUI ALCSANDRU DIM. GHICA IN ALU DOILEA GUVERNU ALU SÂU. FIINDU MITROPOLITU EM. SA NIFON II-d ALU UNGROVLACHIEI, EAR MINISTRU BISERIC, AD INTER. GRIGORIE BENGESCU IId ; text pe 7 rînduri mărginit din

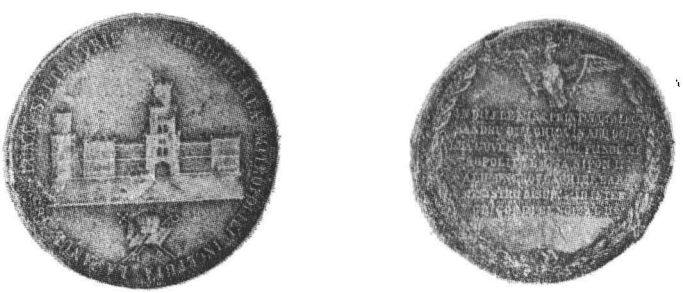

Fig. 5 — Medalia Mitropoliei din București (1858)

trei părți de o coroană din frunze de măslin ; deasupra textului aquilă încoronată, în cioc ține cruce, aripile desfăcute, în gheara dr. ține sceptru, în st. sabie.

Bronz, diam. 63 mm [18] (fig. 5)

---

[17]) *Catalogul medaliilor Moldo-române cunoscute de la anul 1600 pînă la 1906*, Buc., 1906, p. 20 ; În legătură cu emiterea acestei medalii vezi amănunte la Oliver Velescu, *O veche medalie românească :* „Reedificarea Mitropoliei din București", (1858), în *Materiale de istorie și muzeografie*, vol. III (M.I.B.), 1965, p. 205—210.

[18]) *Colecția M I.B.*, inv. 33819.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

Puternic influențată de transformările economice și social-politice petrecute după unirea țărilor române, arta medalistică va cunoaște un nou avînt. Alături de o serie de medalii care comemorează evenimentele politice sau personalități ale vremii, se emit și medalii care privesc construcțiile arhitectonice menite să redea instituțiile nou create în București, devenit după 1862 capitala statului național România. Amintim în această direcție emiterea medaliilor privind construirea a două edificii legate de numele lui Al. I. Cuza și a soției sale și anume : Azilul de orfani Elena-Doamna și Manufactura de arme.

1862 — MEDALIA AZILUL ELENA-DOAMNA

Din inițiativa Elenei Doamna, care a oferit suma de 1000 galbeni din caseta sa particulară, [19]) a fost fondat la Cotroceni, un azil pentru copii găsiți și orfani.

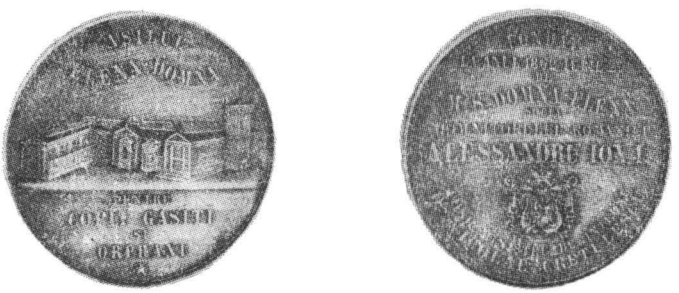

Fig. 6 — Medalia azilului Elena-Doamna (1862)

Cu prilejul inaugurării azilului au fost emise medalii comemorative din bronz, bronz aurit și bronz argintat. [20])

AV — ASILUL ELENA — DOMNA ; text scris sus pe două rînduri ; în centru fațada imobilului din Cotroceni ; în continuare jos text : PENTRU COPII GĂSIȚI ȘI ORPFANI, text scris pe patru rînduri terminate jos cu o stea în cinci colțuri.

RV — FONDAT LA ANUL 1862 IULIE 29 DE M. S. DOMNA ELENA SOCIA DOMNITORULUI ROMANIEI ALESSANDRU ION I ; text pe 7 rînduri în centru stema Principatelor Unite, iar în continuare FIIND MINISTRU DE INTERNE D. NICOLAE CREȚULESCU, text în semicerc.

Bronz, diam. 51 mm [21]) (fig. 6)

1863 — MEDALIA „MANUFACTURA DE ARME" DIN BUCUREȘTI

Concomitent cu dezvoltarea armatei naționale, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea se pune problema constituirii unor ateliere moderne necesare fabricării muniților. Pentru noua construcție a „manu-

19) Al. G. Galeșescu, *op. cit.*, p. 839.
20) B.S.N.R., Buc., an. III, (1906), p. 24
21) *Colecția M.I.B.*, inv. 33976.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

facturii de arme" (Arsenalul Armatei) a fost ales terenul de la Curtea Arsă, [22]) ocupat cu un secol şi jumătate în urmă de reşedinţa domnească, înălţată de Alexandru Ipsilanti. În iunie 1863 au loc festivităţi legate de inaugurarea noului local, cu care prilej au fost emise medalii comemorative din bronz aurit, bronz argintat şi metal alb. [23])

AV — MANUFACTURA DE ARME ;
Text pe trei rînduri din care primul în semicerc ; în centru stema Principatelor Unite.

RV — MANUFACTURA DE ARME A ROMÂNIEI FONDATA IN TIMPUL DOMNIEI LUI ALESSANDRU IOAN I° FIIND MINISTRU DE

Fig. 7 — Medalia „Manufactura de arme" din Bucureşti (1863)

Fig. 8 — Medalia „Spitalul Pantelimon" (1868)

RESBEL GENERALUL JOAN : EMAN : FLORESCU ANUL 1863 LUNA IUNIE ; legendă pe nouă rînduri pe tot cîmpul.

Bronz aurit, diam. 45 mm [24]) (fig. 7)

1868 — MEDALIA „SPITALUL PANTELIMON".

Spitalul de la Pantelimon a cărui zidire a început în anul 1750 [25]) în timpul lui Grigore Ghica Vodă şi ale cărui lucrări au fost executate de „Sandul Bucşenescu Viv-vel Serdar fiind ispravnic Curţii Domnesci" [26]) a fost destinat celor ce sufereau de „boale hroniceşti". [27]) Ajuns în stare de ruină spitalul a fost dărîmat şi reconstruit în anul 1868 la stăruinţa doctorului Carol Davilla.

Cu prilejul reconstrucţiei s-a bătut şi o medalie comemorativă din bronz.

AV — OSPICIULU ST. PANTELEIMON REDICAT LA ANNU 1750 DE GRIGORIE GHICA VODA. RECONSTRUIT DIN TEMELIE 27 IULIU 1868, ÎN DILELE MĂRIEI SELE. Text pe 9 rînduri.

RV — Bustul lui Carol I

Bronz, diam. 46 mm [28]) (fig. 8).

---

22) *Gazeta Municipală*, 1937, 5 septembrie.
23) *B.S.N.R.*, Buc., 1906, p. 25.
24) *Colecţia M.I.B.*, inv. 33792
25) Grigore Musceleanu, *op. cit.*, p. 1
26) *Idem*, p. 2.
27) *Ibidem*, p. 3 ; vezi şi N. Stoicescu, *op. cit.*,
28) *Colecţia M.I.B.*, inv. nr. 31655.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

1869 — MEDALIA PALATULUI UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI

Printre cele mai reprezentative opere arhitectonice bucureștene se numără și palatul Universității. Construcția concepută după planurile arhitectului român Alexandru Orăscu [29]) a început să fie înălțată încă din 1856, dar a fost dată integral în folosință în anul 1869, cu care ocazie au fost emise medalii comemorative. [30]) Originalul acestei medalii nu se găsește, cele existente în diferite colecții sînt galvanoplastii ce au fost făcute de Resch la Brașov. [31])

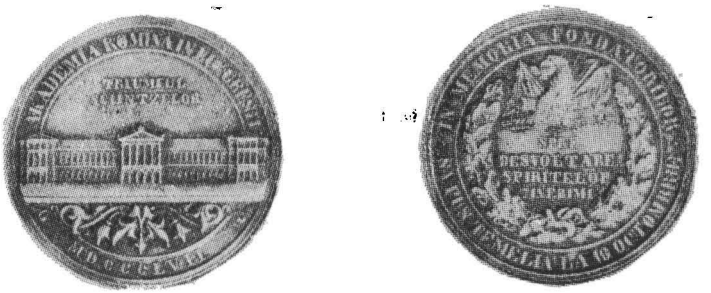

Fig. 9 — Medalia palatului Universității din București (1869)

AV — TRIUMFUL SCIINTZELOR, text scris sus : în continuare text circular ACADEMIA ROMINĂ IN BUKURESTI MDCCCLVII ; în centru fațada palatului universității avînd la bază flori și frunze stilizate. RV — ÎN MEMORIA FONDATORILOR. SA PUS TEMELIA LA 10 OCTOMBRIE ; legendă circulară ; SPRE DESVOLTAREA SPIRITELOR TINERIMII ; text scris pe 4 rînduri în centru ; deasupra textului vultur așezat pe un fundal realizat din steagul și armele țării românești, cu capul spre st., ține în cioc cruce, în gheare fulgere ; în jur ghirlandă din frunze de stejar.

Metal alb, diam. 50 mm [32]) (fig. 9).

Noile condiții create în țară după cucerirea Independenței de stat a României în 1877 au determinat unele transformări și în aspectul edilitar urbanistic al orașului București. Se construiesc în această perioadă numeroase edificii administrative care schimbă mult vechea față a orașului. Pentru unele din aceste edificii se emit cu prilejul inaugurărilor medalii comemorative, cum sînt :

1886 — MEDALIA ATENEULUI *(punerea pietrei fundamentale)*

Palatul Ateneului Român ridicat pe fundațiile părăsite ale unui manej de circ — de aici forma circulară a vestibulului și a sălii [33]) —

---

[29]) Grigore Ionescu, *București și momentele sale.* 1956, p. 155.

[30]) Ion Ionescu, *Condițiile edificării palatului „Academiei" (Universității) din București în anii 1857—1864* în *Materiale de istorie și muzeografie,* M.I.B., vol. III, p. 108.

[31]) B.S.N.R., Buc., 1806, p. 19.

[32]) *Colecția* M.I.B , inv. 33971.

[33]) Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 172.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

a fost construit între anii 1886 și 1888 după planurile arhitectului francez Albert Galerou [34]) și a constituit, după Teatrul Național, un important monument arhitectonic pus în slujba culturii românești.

Cu prilejul punerii pietrei fundamentale a fost emisă o medalie cu următorul conținut.

AV — PUNEREA PETREI FUNDAMENTALE 26 OCTOMBRIE 1886, legendă circulară; în centru A PALATULUI ATHENEULUI ROMÂN, text pe 4 rînduri.

RV — ATHENEUL ROMÂN BUCUREȘCI, legendă circulară, în centru 25 IANUARIE 1865 scris pe două rînduri.

AE, diam. 56 mm [35]) (fig. 10).

Fig. 10 — Medalia Ateneului, punerea pietrei fundamentale (1886)

1889 — MEDALIA INAUGURĂRII ATENEULUI ROMÂN

Construcția Ateneului fiind terminată în anul 1889, cu ajutorul unei contribuții publice, a prilejuit baterea unei noi medalii din argint și bronz [36]) ce a fost distribuită la inaugurarea edificiului.

AV — ATHENEUL ROMÂN DIN BVCVRESCI, legendă scrisă în semicerc sus și jos, în jur cerc perlat; în centru fațada Ateneului avînd la bază scris MDCCCLXXXVI-MDCCCLXXXIX.

RV — CONSACRAT. SCIINTEI. LITERELOR. ȘI ARTEI: legendă circulară în cerc perlat, în centru planul Ateneului. Bronz, diam. 50 mm [37]).

1896 — MEDALIA PALATUL C.E.C.

Construit pe locul mănăstirii și al hanului Sf. Ion cel Mare, palatul casei de depuneri, consemnațiuni și economie a fost înălțat după planurile arhitectului francez Paul Gottereau între 1896—1900. Cu prilejul punerii pietrei fundamentale a fost emisă o medalie comemorativă

---

34) *Ibidem.*
35) *Colecția M.I.B.*, inv. 33940.
36) B.S.N.R., Buc., an. III, (1906), p. 63
37) *Colecția M.I.B.*, inv. 33858.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro

AV — CASA DE DEPUNERI CONSEMNAȚIUNI ȘI ECONOMIE, legendă în semicerc pe 2 rînduri sus ; în centru fațada palatului, la bazalui text : PUNEREA PIETREI FUNDAMENTALE, jos MDCCCXCVII, totul în cerc perlat.

Bronz, diam. 55 mm [38]) (fig. 11).

Medalistica a oglindit astfel în mare măsură — alături de alte manifestări plastice ale vremii — noile transformări pe care Capitala le cunoaște, îndeosebi în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Consecință firească a transformărilor edilitar urbanistice prin care trece orașul, arta medalistică consacrată acestor probleme a consemnat unele din realizările care au schimbat vechiul aspect medieval al orașului și au sugerat o orientare nouă în arhitectura lui. Desigur că pentru perioada la care ne-am referit, exemplarele privind edificiile nou create sînt relativ puține față de numărul mult mai mare de medalii emise pentru a comemora personalități ale vremii sau evenimente politice.

Fig. 11 — Medalia Palatului CEC

Medalii privind construcții bucureștene se vor bate în număr din ce în ce mai mare în primele decenii ale secolului al XX-lea cînd, alături de piese emise pentru unele instituții de stat, vor apare exemplare care se referă la unele construcții particulare.

Medaliile, fiind emise pentru a comemora inaugurarea edificiului nou construit sau restaurat, constituie prețioase izvoare de informare și în același timp lucrări artistice.

Prin aceste calități ele ocupă un loc de seamă în patrimoniul muzeistic. Muzeul de istorie a orașului București posedă în colecțiile sale, alături de alte obiecte muzeistice valoroase, o bogată colecție de medalii, din care în prezenta lucrare am înfățișat numai o parte, acelea referitoare la edificiile mai importante construite în București în secolul al XIX-lea.

RÉSUMÉ

La note *Edifices sociaux-culturels et travaux édilitaires bucarestois au XIX-e siècle reflétés dans les médailles* se propose la mise en valeur du lot de médailles consacrées aux travaux édilitaires et aux constructions plus représentatives bucarestoises de la seconde moitié du XIX-e siècle se trouvant dans les collections du musée.

On y fait une présentation succinte et intéressante de la médaillistique bucarestoise, qui complète les informations comprises dans le texte des médailles, avec références à l'histoire, à l'architecture, etc.

[38]) *Idem*, inv 33835.

www.muzeulbucurestiului.ro / www.cimec.ro